

קבצי הערות התמימים ואנ"ש בלקו"ש חלק ט"ו שיחה א' לפרשת מקץ

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאריסטאון גליון רא (תשמ"א)

יא. בהתוועדות זאת חנוכה ש.ז. הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לתרץ את הקושיות שהקשה על פרש"י בפ' מקץ, ומהם:

א) אם הטעם למה פרעה חלם פעמיים את אותו החלום, מפני שזה סימן ש"ממהר האלקים לעשותו" (בראשית מא, לב), א"כ מפני מה נשנו חלומותיו של יוסף? כי המלוכה בפועל באה רק אחרי 13 שנה, ואילו ההשתחוואות דאחיו אחרי 22 שנה?

ב) מה היו הדברים בטליח בחלום הראשון?
 [ע"ז תירץ כ"ק אדמו"ר שליט"א בש"פ מקץ שדבר בטל הי' שבחלום ראה שהאלומים השתחוו בשדה, ואילו החלום נתקיים בבית המלך].

על הקושיא הא' תירץ כ"ק אדמו"ר שליט"א

שהשני חלומות של יוסף לא היו אותו חלום, אלא שהחלום הראשון התכוון ע"ז שהאחים ירדו למצרים, והחלום השני כשיעקב ירד עם האחים ביחד.

והסביר כ"ק אד"ש שהחלום הראשון נתקיים בפעם השני שהאחים ירדו ביחד עם בנימין, כי בפעם הראשונה כשירדו והשתחו, זה הי' ההשתחוואה של כבוד, כי באו לקנות אוכל, משא"כ בפעם השני הי' השתחוואה של עבד למלך, וג"כ בפעם השלישית כשירדו עם יעקב, הי' השתחוואה של עבד למלך, ע"כ ^{אצ"ר החסידים} הוכן השיחה.

אבל עדיין צריך ביאור, על הא דהסביר כ"ק אדמו"ר שליט"א שהחלום הראשון נתקיים כשהאחים ירדו בפעם השני:

(א) דהרי פרש"י (שם מב, ט. ד"ה אשר חלם להם), "עליהם וידע שנתקיימו שהרי השתחו לו", וזה כשהאחים ירדו בפעם הראשונה?

(ב) בלקו"ש ח"י פ' וישב (א) מבאר שהחלום הראשון נתקיים בפועל ע"י שהי' רעב בארץ כנען, אחי יוסף ירדו למצרים לשבור בר, ובהיות יוסף השליט המשביר בר. השתחו לו אחיו וקנו התבואה ממנו, ולכן מכוונים דברי החלום שרמזו על השתחוואת אחי יוסף אליו בענין דאלומים - שבליים, שאלומות (תבואה) יוסף "קמה וגם נצבה" ואלומות אחיו השתחו לאלומתו.

וע"ז שהחלום נתקיים מציין בהערה 13: "מקץ מא, נד. מב, ו".

ובקאפיטל מב, ו. כתוב "וישתחו לו אפים ארצה", וזה הי' כשירדו בפעם הראשונה?

ולפי ביאור הנ"ל, הי' כוונה מיוחדת למה חלם על אלומות, משא"כ לביאור שהחלום נתקיים בפעם השני, למה חלם דוקא על אלומות?

ולפי שיחה זו ג"כ אפ"ל שהדברים בטלים היו (לא רק שהשתחוואה לא נתקיים בשדה, אלא) שבחלום של האלומות כתוב "ויגד לאחיו", שהכוונה לכל אחד

עשר אחיו [ואע"פ שלגבי החלום השני כתוב בפירוש
"אחד עשר כוכבים", אבל מובן בפשטות הצורך לזה,
כי שם מדובר איך שהכוכבים מרמזים על האחים, לכך
מפרש המספר, משא"כ באלומות מכיון שכתוב
"אלומותיכם", הכוונה לאלומה של כל אח, ז.א. אחד
עשר אלומים], ובפרק מב, ו. כשהחלום נתקיים
(כציון כ"ק אד"ש), הי' רק עשרה אחים.

אוצר החכמה

עפ"ז מובן שאותו הפרט שנחשב לדברים בטלים
בחלום השני (שחסר א'), פרט זה ג"כ נחשב לדברים
בטלים בחלום הראשון (שחסר א').

והטעם למה דוקא בחלום השני כתוב את הלימוד
ש"אין חלום בלי דברים בטלים", הוא כמו שתירץ
כ"ק אד"ש ש"פ מקץ ש.ז. שה"בן חמש למקרא" עדיין
לא יודע שהחלום הראשון לא יתקיים בשלימותה,
משא"כ בחלום השני של השמש והירח וכו' ה"בן חמש
למקרא" מבין שיש דברים בטלים, כי אא"פ שזה
יתקיים מפני ש"אמך כבר מתה".

ויש להעיר מלקו"ש חט"ו פ' מקץ (א) ס"ד
שמבאר שהחלום הראשון הבינו האחים שמתכוון שהם
השתחוו לו, ומוסיף (כ"ק אד"ש) בחצע"ג: "און
בשייכות צו אלומים און תבואה" (ההדגשה אינה
בהשיחה).

[ולהעיר ג"כ מפ' הרמב"ן (מב, ט) שכותב
שיוסף ידע "שלא נתקיים אחד מהם. . . כי יודע
בפתרונם כי כל אחיו השתחוו לו. . . כי אנחנו
ירמוז לכל אחיו אחד עשר ופעם שנית השתחוו לו
השמש. . . וכיון שלא ראה בנימין עמהם חשב זאת
התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין
. . . עי"ש בארוכה, שמבאר שיוסף רצה לקיים את
שני החלומות, אבל לפי פרש"י לא צריכים לתת
ביאור זה, כי רש"י לומד שלכל חלום יש דברים
בטלים, לכך אפ"ל שזה גופא שהי' חסר א' מהאחים,
הי' הדברים בטלים].

מיכאל לוזניק

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון ריג (תשד"מ)

לב. בהתוועדות דש"פ מקץ ש.ז. ביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א הענין דהשנות החלום דיוסף - שזה היל' ב' מצבים, והנה ענין זה כבר נת' בלקו"ש חט"ו (ע' 342 הע' 27, ובשוה"ג להע' 46), וכו' בהתוועדות דזאת חנוכה תשמ"א.

^{25/08/2018} אמנם בפשטות נראה לכאורה שניתוסף בהתוועדות זו חידוש עיקרי (לא רק פרטים נוספים) והוא, דהנה גם עפ"י ביאור הנ"ל (בחט"ו, ובז"ח מ"א) מוכן רק עצם הענין שאי"ז דומה לחלומות דפרעה, דשניהם מורים על מצב אחד, ואלא בתוכן אחר משא"כ בחלומות יוסף, שניהם מורים על ב' מצבים, אבל מ"מ עדיין חסר ביאור למה הוצרך ב' חלומות, כיון שכל התוכן דהחלום היל' רק להורות הכיטול דאחיו והוריו אליו - היל' יכול לכלול את כולם בחלום א', ועיל' בלקו"ש ח"ג (ע' 805) דמקשה כן, ומסיק שם שזה מרמז על ב' ענינים נפרדים, (ואלא דשם מבאר זאת על פי פנימיות הענינים, ברם שייך קצת לפי דלקמן ע"פ פש"מ עיל"ש).

דיל"ל לכאורה שזהו החידוש שניתוסף בהתוועדות זו שמישיב קושיא זאת ע"פ פש"מ, דהנה כאן הוסיף (בנוסף לחילוק הא' שבחלום הב' ניתוסף גם שמש וירח) חילוק שני, "דהשכטים נמצאים (בחלום הב') במעמד ומצב של "כוכבים", מצב נעלה יותר באי"ע ממעמדם ומצבם בחלום הראשון בהיותם "מאלמים אלומים בתוך השדה", בדוגמת כוכבים המאירים כו', ותוכנו - ביטול והשתחוואת של השכטים (כוכבים, כולל - "השמש והירח") אל יוסף בארמון המלכות, ולא רק "בשדה" ובעת מילולי תפקידו כ"משביר בר" - בעניני תבואה השייכים לשדה", ע"כ תוכן הכ"אזר^{אוצר החכמה}.

ולכאורה בחילוק זה השני אין כאן רק הוספת פרטים, אלא חילוק יסודי, - דב' החלומות מורים על ב' דרגות בביטול האחים אל יוסף, דיש פה ב' מצבים ביוסף ובשכטים ובזה מתבטא החילוק בין חלום הא' לחלום הב'.

ויובן בהקדים, דהנה ידוע (כמבואר בריבוי מקומות בחסידות) דיש ב' אופנים בביטול: א) בקב"ע - הוא מציאות בפ"ע ואין לו שום שייכות כלל וגם אינו מעוניין בזה להיות בטל למי שלמעלה ממנו, אלא פשוט אין לו ברירה ומוכרח להיות בטל אליו מצד שצריך לקבל איזה דבר ממנו, או מטעם אחר. ב) זוהי מציאותו, והוא בטל בעצם למי שלמעלה ממנו (לא מצד טעם צדדי, שצריך לקבל משהו ממנו), וכביטול העבד אל אדוניו, (וע"ד חילוק זה נת' גם בזאת חנוכה מ"א, ואלא לגבי ענין אחר, וכדלקמן),

וזהו החילוק במצב השכטים בין חלום הא' לחלום הב'.

דבחלום הא' (אלומות) קאי על פעם הראשון שבאו למצרים,
ואז באו בתור אנשים חפשיים שאין להם שום קשר למלך,
ויתירה מזו: אינם מעונינים בזה, ואלא כיון שיזסף הוא
היחידי שיש לו תבואה הוכרחו להראות סימן של ביטול, אבל
אין לביטול זה שום שייכות כלל לביטול דעבד לאדונו (שזהו
ביטול אמיתי),

וראה גם לקו"ש ח"י (ע' 116) ש"אחי יוסף ירדו למצרים
לשבור בר, ובהיות יוסף השליט המשביר בר... השתחוו לו אחיו
וקנו התבואה ממנו, ולכן מכוונים דברי החלום שרמזו על
השתחואת אחי יוסף אליו בענין ד"אלומים" - שבלי"ם, דהיינו
שכל הקשר שבין האחים ליוסף הוא בענין התבואה, וגם מצד
יוסף לא הודגש פה ענין המלוכה. אלא בתור אדם המושל ושליט
המשביר בר. דכל השתחואתם היתה "בשדה" (בעת מילוי תפקידו
כ"משביר בר" - בעניני תבואה השייכים לשדה.

אבל בחלום הב' (כוכבים, שמש וירח) שבא גם יעקב ביטולם
ליוסף לא ה' מצד ענין צדדי (התבואה) אלא ביטול עצמי
כעבד למלך, וגם מצד יוסף הודגש פה ענין המלוכה דהרי
השתחואתם היתה בארמון המלכות,

[ביטול זה מודגש במאוד בחלום הב' דהנה גם באנשים
פשוטים יש בהם הביטול עצמי למלך, ואדרבא באנשים גדולים
קשה לפעול בהם ביטול, כזה (וכפי שהביא כ"ק אד"ש בהתוועדות
זו כו"כ פעמים המאמחז"ל "כמה דפשיט כו' טפי מעלי") אך
מ"מ מה"ט גופא כשנפעל ביטול זה באנשים גדולים שרים וכו',
ניכר בזה גודל ועוצם מעלת המלך, שלמרות כל גדולתם הנה
"לגבי התנשאות המלך ורוממותו הרי כולם בשוה מהעבד הקטן
עד השר היותר נעלה" (סה"מ תש"ח ע' 44 ואילך).

ועפ"ז מובן מה שבחלום מתארים בתור כוכבים וכו' שזה
מורה על ביטולם העצמי ליוסף שלמרות כל גדולתם (וכפי
שמבאר בלקו"ש ח"י הנ"ל הע' 10, חל"ג ע' 88, שלרמז על
יעקב והשבטים - אנשים הכי חשובים, צריך שיהי' החלום
בדברים הכי חשובים בעולם השמש והירח והכוכבים) ה' בטלים
במציאות ליוסף].

ויש לדייק (החילוק בזה) מלשון הכתוב בחלום הא'
(מרומז גם בלקו"ש ח"י הנ"ל) "והנה תסוכינה אלומותיכם
ותשתחווין לאלומתי", שאי"ז השתחואה וביטול בעצם ליוסף
המלך, אלא השתחואה דאלומות אחי יוסף לאלומת יוסף,
(וכנ"ל בארוכה שביטולם ה' רק בקשר לתבואה) אבל בחלום
הב' נאמר "השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי",

ליוסף המלך (כפי שהוא בהתנשאותו העצמית שכולם שווים לגביו)

ועפ"י"ז מתורץ בפשטות למה לא כלל יחד ב' החלומות
כי הם מורים על ב' דרגות דביטול האחים אל יוסף, באופן
דמן הקל אל הכבד,

[ולהעיר דאם נכון הנ"ל יוצא, דביאור זה שונה מהביאור
דזאת חנוכה תשמ"א, דאז נת' דביטול הא' (שהשתחוואתם היתה
רק מפני שהי' צריכים לתבואה, ולא כביטול העבד למלך) אינו
שייך כלל לענין החלומות, דב' החלומות (גם חלום האלומות)
מורים על ביטול עצמי דעבד למלך,

אוצר החכמה

וכנראה שזה ב' שיטות בפשש"מ בענין החלומות:

א) זאת חנוכה תשמ"א - השתחוואה בקשר לתבואה אינו
ביטול כלל ואינו בגדר החלומות, ובמילא פעם הא' שבאו
למצרים אינו בגדר ביטול כלל, ובפעם הב' לאחר שיוסף אסר
אותם והראה להם כחו הי' כאן ביטול אמיתי, וכאן נתקיים
חלום האלומות (ובזה עוד נקודה, דחלום האלומות כלל את
אחד עשרה אחיו (גם בנימין), ולכן נתקיים זאת רק בפעם הב',
כי בפעם הא' באו בלי בנימין), ובפעם הג' כשבאו גם עם
יעקב נתקיים חלום הב' דכוכבים וגו', וכנראה שהי' כאן
ביטול יותר נעלה, תתנ"ח 25/08/2018

ב) בלקו"ש ח"י הנ"ל (וזוהי גם שיטת האברבנאל,
והעקידת יצחק, וכ"כ גם במדרש לקח טוב) - גם ההשתחוואה
לגבי תבואה נק' סו"ס ביטול, וכבר בפעם הא' שבאו נתקיים
חלום האלומות (והגם שזה הי' בלי בנימין - הנה חלום זה
אכן לא כלל את בנימין כיון שהי' ילד קטן, וכמש"כ בלקו"ש
חט"ו ע' 353) ובפעם הב' לא ניתוסף בהם ביטול מיוחד, דסו"ס
באו בקשר לתבואה, והגם שיוסף אסר אותם - לא הכירו בגדולתו
אלא מצד ההכרח השתחוואו אליו וכו', ואילו הי' בהם כח היו
מתמרדים נגדו (כמסופר במדרש), ולכן לא הי' פה עוד חלום
כיון שזה אותו מצב דחלום הא' (אלומות), וכשבאו בפעם הג'
ביחד עם יעקב אז ניתוסף בהם ביטול אמיתי, ולפי שיטה זו
מובן בפשטות ההוספה כביטול זה (דחלום הב') על הביטול
דחלום הא'.

מנחם מענדל ראסקין

- תות"ל 770 -

קובץ הערות התמימים ואנ"ש כפר חב"ד גליון קל (תשנ"ב)

פתרון יוסף בחלום פרעה

הרב בכור מלקוב

נחלת הר חב"ד קרית מלאכי

יד. בגליון ד' (קכח), כתב אחד התמימים וז"ל: גמ' ברכות דף נ"ה עמ"ב מנין שכל החלומות אחר הפה דכתיב "ויהי כאשר פתר לנו כן היה" ואמר רבא והוא דפתר מעין חלמא, דכתיב "איש כחלמו פתר". לכאורה מדוע כשבאו לפתור אצל פרעה הפתרון של יוסף נתקבל והפתרון של כל שאר

הקוסמים והמכשפים לא נתקבל, לכאורה היות והחלומות הם אחר הפה א"כ היה צ"ל שגם הם היות ופתרו מעין החלום (ראה רש"י) ולכן היה צריך להתקיים, מדוע רק של יוסף נתקיים ובפרט שהוא היה הפותר האחרון שכפי שמשמע מהגמרא, שמהרגע שפותרים את החלום הרי כמו שפסק עליו את הפתרון ואא"פ לחלק שכל מה שהולך אחר הפה הוא רק אצל יהודי ולא אצל גוי, אבל מה החידוש והסיבה שדוקא אצל יהודי יתקיים ולא אצל גוי הרי אינו משמע כן מן הפסוק? עכ"ל.

ונראה לבאר בכמה אופנים, וכדלהלן:

א. הקושיה הנ"ל כנראה היתה קשה לרש"י, וכדלקמן: על הפסוק "ואין פותר אותם לפרעה" (מקץ מ"א ח') מפרש רש"י "פותרים היו אותם אבל לא לפרעה שלא היה קולן נכנס באוזניו ולא היתה לו קורת רוח בפתרונם שהיו אומרים שבע בנות וכו'" ולא מובן, מדוע כותב רש"י שלא היה קולן נכנס באוזניו, הוזה ליה למימר: ולא מצא חן בעיניו פתרונם וכיוצ"ב? אלא נראה לומר הטעם דכתב רש"י שלא היה קולן נכנס באוזניו הוא מפני הקושיה דלעיל! שהרי "כל החלומות אחר הפה", ואם קולם של החרטומים כשפתרו לו החלום, היה נכנס באוזניו, אזי לא היה מקום לפתרונו של יוסף! מהטעם הזה. ולכן כתב רש"י בפשוטו של מקרא שלו היה קולן נכנס לאוזניו, ולכן היה נתינת מקום לפתרון יוסף. ואי אפשר לומר שמספיקה העובדה שהפתרון כבר נאמר, מבלי שיאזינו לו וישמעו אותו דהרי גם בפתרון של חלום דרושה התייחסותו של השומע, וכפי שמוכח מהזהר: (פרשת וישב קפ"ג סוף עמ' א') "דלפי שאמרו פתרון החלום בלשון תמיהה (יעקב ליוסף) המלוך תמלוך כו' גרמו לי' לסלקא חלמיא תרין ועשרין שנין דאיתעכב".

ב. בחידושי אגדות המהרש"א (ברכות נ"ה) מובא, ד"ה שכל החלומות כו' "שניתן כח לפה להוליך החלום כפי פתרונו אם הוא מעין החלום וקרוב לזה!" וכדברי הגמ' "ואמר רבא והוא דפתר מעין חלמא", משא"כ אם הפתרון דיבורים בעלמא ולא פותר באופן הגיוני את החלום, ופשוט.

ג. יש מפרשים (הכלי חמדה, ועוד) שגם יוסף חלם אותו החלום של פרעה, ולכן נאמר "ופרעה חולם" שהו"ו מראה שעוד אדם חלם כמוהו, ובודאי גם פתר אותו לעצמו. ובסגנון תורת החסידות שע"י שפתר החלום לעצמו המשיך והוריד הפתרון גם למטה, והקדים בכך את חרטומי מצרים.

ד. עוד תירוץ ניתן לומר ובהתבסס על דברי המהרש"א הנ"ל, מוזי אומרים שכל החלומות הולכים אחר הפה דוקא שהחלום 'תלוי', דהיינו שהחולם מסופק אם זה טוב או רע, על זה באה האימרה שכל החלומות הולכים אחר הפה, משא"כ בחלום שהחולם בטוח בתכנון, שאז הפתרון צריך להיות כתוכן החלום.

ה. מבואר בליקוטי שיחות חלק ט"ז שיחה א' לפרשת מקץ, שהפתרון של יוסף היה פשוט, והגיוני שגם החרטומים ופרעה יכלו להבין מתוכן החלום, בעייתו העיקרית של פרעה היעתה החיבור של "ותעמדנה אצל הפרות על שפת היאור" ולכן החרטומים המציאו כל מיני פתרונות של **שבע** בנות וכו', (**שבע** אפרכיות, מובא במדרש ולא ברש"י) עיין שם בארוכה. וכלשון הפסוק "וייטב הדבר" ולא וייטב הפתרון, שדבר זה הובן לו לאחר פתרונו ובעיקר **עצתו של יוסף**, וממילא פרעה לכתחילה לא נזקק כלל לחרטומים ולפתרונם, כי הוא רצה להבין אך ורק החיבור של ותעמדנה כו' כנ"ל, ולפי זה אין מקום לקושיה.

ו. אכן אין הבדל בין יהודי לגוי בענין "שהכל הולך אחר הפתרון" גם אצל אומות העולם שייך ענין זה כדוגמת **בלעם**. (מובא במהרש"א הנ"ל).

ולגופו של ענין, מה שנאמר בגמרא לגבי חלומות "שהכל הולך אחר הפתרון" זה לאו דווקא בפתרון חלומות אלא גם בסתם דיבורים בעלמא, והנה מספר דגמאות: "אל תהא ברכת הדיוט כו'" (ברכות ז' עמ' א') "אל תהא קללת הדיוט קלה בעיניך" (מגילה ט"ז עמ' א' כ"ח עמ' א') ובקצשו"ע סימן ל"ד סעיף י"ד: "אסור להוציא דבר פורענות על אדם מישראל וכו' כי ברית כרותה לשפתיים", ובסימן ר"ז סעיף ג': "לא יאמר אדם לא נפרעתי כפי מעשי הרעים, וכיוצא בדברים אלו שלא יפתח פה לשטן".

והמורם מכל הנ"ל:

א) "הכלל שהכל הולך אחר הפתרון" הוא בתנאים מסויימים.

ב) אין הבדל בין יהודי לגוי.

ג) אין זה רק פתרון חלומות, אלא גם בדיבור בעלמא.

בענין פתרון יוסף חלום פרעה

20/08/2018nax

בלקו"ש חט"ו לפר' מקץ (שיחה א' ע' 330) – מבואר סיבת טעותם של החרטומים, שלא הבחינו בפתרונו של יוסף שהוא הכי־פשוט, וחיפשו רמזים רחוקים – וזאת מפני שלא ידעו כיצד להסביר הפרט בחלום "ותעמודנה (הפרות הרעות) אצל הפרות" (הטובות) – ואילו היה מדובר בשני־שבע ושני־רעב, לא תיתכן חפיפה ביניהן, שהרי אלו באות אחרי אלו. ולכן פתרו "שבע בנות אתה מוליד – ושבע אתה קובר", שזה יכול להתקיים בזמן חופף בבנות מנשים רבות (שהיו למלך מצרים, כנראה).

ובהמשך השיחה – מבאר עפי"ז גם הטעם שרש"י השמיט פתרון – נוסף שמובא במדרש: "וכן היו אומרים: 'שבע השיבולים המלאות – שבע מלכיות אתה מכבש, ושבע שבלים הרעות – שבע איפרכיות מורדות בק'". – כי לדעת רש"י בפשט"מ לא אמרו פתרון זה מטעם הנזכר, שהרי אין זה שכיח כלל שמלך ילחם בבת־אחת בשבע מלכיות, אלא מסיים מלחמה אחת ורק אח"כ הולך למלחמה במלכות אחרת, וא"כ פתרון זה אין בו חפיפה (ותעמודנה אצל וגו'). עכת"ד.

ולא זכיתי להבין דבריו הק' – והלא החפיפה צריכה להתממש בין "הטובות" ל"רעות" – בין כיבוש המלכיות מחד ובין מרידת האיפרכיות מאידך, וזה דווקא אפשרי־המציאות וגם סביר, שבזמן שהמלך נלחם במלכות זו וטרוד בקרבותיו, הרי איפרכיה אחרת, במקום אחר, מנצלת ההזדמנות למרוד בו!

ואילו בתוך "הטובות" עצמן אין צריך שתהיה חפיפה (ויכול לכבש שבעהמלכיות זו אחר זו) כשם שבפתרון יוסף השנים הטובות באו זו אחר זו ולא בבת אחת!

והקושי ^{אוצר החכמה} היה רק כיצד השנים הטובות מופיעות ביחד ובו זמנית עם הרעות.

וא"כ צ"ב למה א"א לקבל שאמרו גם הפתרון דכיבוש ומרידה, שגם בזה תיתכן חפיפה!?

ואולי יש לפרש בדא"פ:

מאחר ו(לדעת המדרש) ייחסו פתרון הבנות – ל"פרות" [מלשון פריה ורביה ראה בשיחה הערה 19], ואילו פתרון המלכיות ייחסו ל"שבליים", ובשבליים אמר קרא: ^{20/08/2018} "והנה שבע שבליים... בקנה אחד (פרט שלא הוזכר בפרות – ששם אפשר שעלו בזו אחר זו) – וע"כ צ"ל גם בפתרון – שכל השבע ה"טובות" (שבע מלכיות אתה מכבש) היינו, כובש כל השבעה בבת אחת ("בקנה אחד") וזה – לא שכיחא כלל!

משא"כ בפתרונו של יוסף – בצירוף עצתו להבין תכנית ואוצרות מתאימים לאגירת מזון לשבע השנים – הרי כל השבע כלולים בתכנית ובאוצרות "תחת יד פרעה" (ראה רש"י מא, לה) – משא"כ במלחמות אינו יכול להתכונן מראש למלחמה עם שבע מלכיות (ובפרט – שאינו ידוע מי ואימתי ילחמו בו).

גלות – חלום

הת' יעקב אליהו הכהן ברקוביץ
תות"ל בית משיח – 770

בהסיפור דפרשת מקץ בנוגע להחלום דפרעה - חרטומי מצרים לא יכלו
לפתור אותו והאריכות בזה איך שדוקא יוסף פתר אותם - יש הרבה תמיהות
במפרשי התורה:

דלכאורה למה לא הבינו חרטומי מצרים את המשמעות הפשוטה
מהחלומות – שיהי' שובע ורעב בארץ, ופתרו אותם בפתרון דלא הי' קולן
נכנס באזניו (דפרעה²)? וגם מה היה גודל החכמה דיוסף בהפתרון שלו,
שפרעה אמר עליו "אין נכון וחכם וגו"³?

ומבואר בזה בלקו"ש⁴ שהיה קשה להחרטומים החלום ולכן לא פתרו
אותו כפשוטו שפרות טובות מראים על שובע ומזון, הוא משום שכהמשך
החלום "... והנה שבע פרות אחרות עולות אחריהן מן היאור רעות מראה
ודקות בשר ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור"⁵: שאם הפרות הרעות
מראות על שבע שנים אחרות א"כ איך הם באים כאחד – "ותעמודנה אצל
וגו"?

(1) בח' מא, ח. עקידה שער כט שאלה ב. אברבנאל השאלה הד. רמב"ן ועוד.

(2) פרש"י מא, ח (מד"ר דר"ט, ו).

(3) מקץ מא, לט.

(4) חט"ו עמ' 339.

(5) מקץ מא. ג.

וזו היתה חכמתו של יוסף בפתרון החלום שהסביר איך שהוא צריך מתחלת שני השובע לדאוג לאוכל לשנות הרעב ועד"ז דאג בשנות הרעב שיספיק האוכל ממה שנשאר משנות השבע.

ובהמשך השיחה מבאר כ"ק אדמו"ר מה"מ השייכות של הנ"ל אלינו, ע"פ המבואר בחסידות על הפסוק "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים"⁶ שגלות היא כחלום: וכמו שבחלום יש חיבור הפכים, כך הוא בגלות שיכול להיות אצל יהודי שני הפכים בהנהגתו – אהבת לה' (בעת התפלה) וטרדות מו"מ בעניני העולם במשך היום.

ב. ידוע מ"ש השל"ה, שכל מועדי השנה מרומזים הם בפרשיות התורה שנקראים בזמנים שהמועדות חלים. וא"כ מובן שלחנוכה יש שייכות לפ' מקץ.

יובן זה ובהקדים מה שמבאר כ"ק אדמו"ר מה"מ בהגדר דנס חנוכה: שבשעה שהשמן נשרף ונכלה מ"מ לא נחסר בו כלום, כמאמר חז"ל (בכלל) ש"אש של מעלה שורפת ואינו אוכלת"⁸, שעפ"ז נמצא שבהנס דחנוכה היה דבר והיפוכו: מצד אחד היתה אש טבעי ואור) הנרות משמן שבזה צריך להיות כליון השמן, ולאידך גיסא, לא נחסר כלום מהשמן – כליון והעדר הכליון בבת אחת. שענין זה הי' נמנע הנמנעות¹⁰ – ע"ד הנס "דמקום הארון אינו מן המדה"¹¹.

ועפ"ז י"ל בדא"פ השייכות בין חנוכה ופ' מקץ, שפרעה חלם שני פרטים, שני השבע ושני הרעב – שני הפכים – בזמן אחד שזה ע"ד נמנע הנמנעות שהיה בנס דחנוכה שהיה חיבור דלמעלה מהטבע בטבע – "ותעמודנה אצל וגו'".

6 תהלים קכו, א.

7 ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

8 שמו"ר (פ"ב, ה) – בנוגע לסנה.

9 וכן היה במקדש (אף) שותצא אש מלפני ה' ותאכל וגו' (שמות ט, כד).

10 ראה שו"ת רשב"א סתו"ח הובא בס' החקירה להצ"צ עמ' 68, סה"מ תרע"ח ע' תכ.

11 יומא כא, א. וש"נ.

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון תתצ

החידוש בפתרונו של יוסף

הרב י. סופר

אה"ק

בלקו"ש חט"ו לפרשת מקץ (שיחה א' ע' 339) מתרץ הרבי את השאלה הידועה: הייתכן שפתרון כה פשוט כפתרון יוסף נעלם מכל חרטומי מצרים? ומה ההתפעלות הגדולה של פרעה מפתרון כה מובן מאליו?

ונקודת-תירוץ של רבינו היא שרש"י רומז זאת, בצטטו את פתרון-החרטומים: "שבע בנות אתה מוליד . . אתה קובר" תוך כדי השמטת

הפתרון-השני שלהם [לדעת המדרש]: "שבע מלכיות אתה מכבש . . . מורדות כך"^{05/07/2019nnn}

כי מה שנפלא מהם היה: כיצד יתפרש הפרט בחלום: "ותעמודנה אצל הפרות הבריאות והטובות"? התיתכן בפתרון התממשות חפיפת שבע השנים הטובות ושבע השנים הרעות בו זמנית? והלא שנות הרעב באו אחרי חלוף שנות-השבע! [ועיי"ש כיצד פת-תפר יוסף בחכמתו את חפיפתן יחדיו].

ולפיכך - ממשך הרבי - עזבו החרטומים את הפירוש הפשוט של החלום, וחפשו פתרון כזה בו תתאפשר חפיפת שבע אלו לשבע אלו: "שבע בנות אתה מוליד [מנשים אלו] ושבעה בנות [מנשים אחרות] אתה קובר" - דבר שיכול להיות בו זמנית!

ועפ"ז מבאר רבנו השמטת רש"י את הפתרון-השני המופיע במדרש - כי אין זה שכיח שמלך אחד ייצא למלחמה בו זמנית לכבוש שבע מלכיות בבת אחת! אלא תחילה כובש אחת ואחר כך חברתה . . . ולכן לדעת רש"י לא אמרו פתרון זה כלל. עכת"ד הק'.

ולא זכיתי להבין: והלא החפיפה צריכה להתממש בין "הטובות" ל"רעות" - היינו, בין כיבוש המלכיות מחד, לבין מרידת האיפרכיות מאידך, וזה דווקא אפשרי-המציאות וגם סביר, שבשעה שהמלך נלחם במלכות-אחת וטרוד בקרבותיו עמה [שהרי גם לדעת המדרש אין הכרח לפרש שפתרו לו שיילחם בכל שבע המלכיות גם יחד, שהרי גם השנים הטובות שבחלום לא באו בחדא מחתא, כי אם שנה אחר שנה ...] - אזי בו זמנית, מנצלת איפרכייא אחרת באיזור אחר את ההזדמנות ומורדת בו. וא"כ מדוע אין רש"י גורס פתרון זה - והלא החפיפה בין הנכבשות והמורדות אפשרית היא?

ואולי יש לפרש עפ"י דיוק בכתוב בחלום השני של השיבולים, [שעליו אמרו החרטומים את הפתרון של ה"מלכיות", ואילו פתרון ה"בנות" - שהן פרות ורבות - היה לגבי החלום הראשון של הפרות, עיי"ש בשיחה הע' 19] - ובשיבולים אמר קרא: "והנה שבע-שבילים עולות בקנה אחד בריאות וטובות" [פרט שלא הוזכר בחלום הפרות, שם אפשר שעלו בזו אחר זו] - נמצא שבאם נפרש החלום, כבמדרש, על ה"מלכיות", נאלץ לומר שכובש "שבע מלכיות" בבת אחת, אזי מדובר כאן ב"גבורה" שלא שכיחא כלל [ועיי" בהע' 41 שמוכיח מפירש"י אשר, אפילו ארבעה מלכים נגד החמישה מוכיח שגבורים

היו - וכ"ש מלך אחד נגד שבעה מלכיות!] - אי לכך, צריך לפרש ולהוסיף בהשיחה, לא יתכן שאיזו איפרכיא, הרואה גבורתו המפחידה נגד שבע המלכיות, תעיז בו זמנית להסתבך ולמרוד במלך גבור אוצר החכמה שכזה! ...

וגם פרט זה, שדייקנו אודות הופעת "שבע השבלים" ב"קנה אחד" - מוצאת ביטוייה בפתרונו המופלא של יוסף: כי בצירוף עצתו לאגירת אוצרות יכול כל שבע שנות השבע יחדיו "תחת יד פרעה" (ראה רש"י מא, לה) - הרי זהו פתרון הופעתם של כל השבע "בקנה אחד".

אין חלום בלא דברים בטלים

הרב מנחם מענדל שי' מאסקאוויץ
מלמד - חדר ליובאוויטש - שיקאגא

בגמ' ברכות נ"ה ע"א איתא: "הנביא אשר אתו חלום יספר חלום, ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת. מה לתבן את הבר נאם ה'" (ירמיה כ"ג, כ"ח). וכי מה ענין בר ותבן אצל חלום? אלא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים. אמר רבי ברכיה: חלום, אע"פ שמקצתו מתקיים, כולו אינו מתקיים. מנא לן? מיוסף, דכתיב: "והנה השמש והירח וגו'" (וישב ל"ז, ט) – וההיא שעתא אמיה לא הות. ע"כ.

תהר08/09/2018

ובב"ר פפ"ד, י"א, איתא: "ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת" (וישב ל"ז, י) - ר' לוי בשם ר' חמא בר' חנינא: .. "הבוא נבוא" (שם).. שמא אני ואמך? והלוא אמך כבר מתה, ואת אומר אני ואחייך? ולא היה יעקב אבינו יודע שהדברים מגיעים לבלהה, שפחת רחל, שגדלתו כאמו. ע"כ.

על הפסוק "ויספר אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הביא נבוא אני ואמך ואחייך להשתחוות לך ארצה" (שם) מעתיק רש"י מן הכתוב המלים "הבוא נבוא" ומפרש והלא אמך כבר מתה? והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה שגדלתו כאמו. ורבותינו למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים. ויעקב נתכוין להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו "הבוא נבוא וגו'" כשם שא"א באמך כך השאר הוא בטל.

ובלקו"ש חל"ה, שיחה א', מעיר הרבי שכמה מפרשי רש"י מסבירים שרש"י כותב כאן שני פירושים: א) שיעקב לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה, וזהו ע"פ ב"ר הנ"ל. ב) פי' רבותינו דאין חלום בלא דברים בטלים, וזהו ע"פ גמ' ברכות הנ"ל. ולכאורה משמע שלפי פי' הא' חשב יעקב שאין ממש בחלום והוא חלום שווא.. ואילו לפי' רבותינו ידע יעקב שהחלום הוא חלום אמיתי.. אבל לכאורה פירוש זה (בדברי רש"י) דחוק הוא, שהרי בכתוב ממשיך "ואביו שמר את הדבר" (וישב ל"ז, י"א). ופרש"י הי' ממתין ומצפה מתי יבוא. הרי מפורש שברור הי' ליעקב שהוא

חלום אמיתי.. ואולי י"ל, שאין כאן שני פירושים ברש"י, אלא כל דבריו הם המשך אחד.. ושיעור לשון רש"י כך הוא: כיון שיעקב לא ידע שהדברים מגיעים לבלהה, ואעפ"כ הי' ברור לו שהחלום יתקיים (כהמשך הכתוב "ואביו שמר את הדבר") הנה מזה למדו רבותינו שאין חלום בלא דברים בטלים.. אלא שלפי זה צריך ביאור: כיון שלפי האמת הדברים מגיעין לבלהה, א"כ מה הם הדברים בטלים שבחלום?

ויובן זה בהקדים תמי' בכללות המסופר בכתוב כאן ש"ואביו שמר את הדבר", שהי' ממתין ומצפה מתי יבוא.. מהו העילוי בזה שבנו ימלוך ואביו ישתחוה לו ארצה? וי"ל, שזה מתורץ ע"פ דיוק לשון רבותינו שלמדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים, דלכאורה ע"פ הנ"ל הי' כאן רק דבר אחד בחלום שאינו אמיתי (זה שאמו תשתחוה לו), והל"ל אין חלום בלא דבר בטל? ונ"ל, שבדיוק אמרו אין חלום בלא דברים בטלים בלשון רבים, שיעקב חשב שיש כמה דברים בטלים בחלום, דכשם שהפרט שאמו תשתחוה לו הוא דבר בטל (שהרי לא ידע שהדברים מגיעים לבלהה), כך חשב שגם זה שהוא יבוא להשתחוות לו ארצה הוא מהדברים בטלים שבחלום, דאמתיות החלום היא רק בזה שיוסף יעלה לגדולה עד שימלוך גם על אביו עד שיעקב ישתחוה לו ארצה. וי"ל שכן הי' בפועל, שפרט זה שיעקב ישתחוה ליוסף הי' מהדברים בטלים שבחלום, כי יעקב לא השתחוה ליוסף ארצה, אלא רק "וישתחו ישראל על ראש המטה". עכ"ל.

ובהערה 22 שם: בפרש"י שם ד"ה וישתחו ישראל – תעלה בעידנא סגיד ל'. אבל ראה במפרשי רש"י, שלא היתה השתחוואה זו בגדר הכנעה (כהשתחוואה ע"ד הרגיל), שזה הי' גנאי ליוסף שאביו הי' משתחוה לו, וכדמוכח גם מזה שלא השתחוה תיכף כשבא אליו רק אחר השבועה – ראה גו"א ונחלת יעקב שם. וראה פרש"י שם ד"ה על ראש המטה הפך עצמו לצד השכינה. ובפרט ע"פ הד"א בפרש"י שם על ראש המטה, על שהיתה מטתו שלימה.. וראה ע"ד החסידות תו"א פרשת וישב (כ"ח, ג) ועוד.. דהשתחוואה דיעקב היא מלמעלה למטה מן הגבוה לנמוך.. ע"כ.

ולכאורה צ"ב:

1) בתחלה הרבי הסביר שרבותינו דרשו דכשם שיעקב האמין בחלום יוסף עד כדי כך ש"ואביו שמר את הדבר", אע"פ שלדעתו הפרט של הירח בחלום הי' מהדברים בטלים שבחלום, כך לא איכפת לנו אם יש דברים בטלים בכל חלום – זה אינו מחסר מאמתיות החלום. ולא רק שלא איכפת לנו אם יש דברים בטלים, אלא כל חלום צריך דברים בטלים, וכפי שמדייק הרבי בלשון רבותינו, שלמדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים – לשון רבים. ואם הדברים (הירח) אכן מגיעין לבלהה, מה הם

השני דברים בטלים בחלומות יוסף? יש רק דבר אחד בחלום שהוא דבר בטל – כפי שמדייק הרבי – השתחוואת יעקב ליוסף?

אשר החכמה
אדרת 08/09/2018

2) יש עוד חלומות שכתובים בתורה קודם חלומות יוסף. מה הם הדברים בטלים שבאותן חלומות? (זהו שאלה על "רבותינו למדו", לא על השיחה). וממ"נ – אם אותם חלומות יש להם דברים בטלים, מדוע איננו יכולים ללמוד הכלל ש"אין חלום בלא דברים בטלים" מאותם חלומות. ואם אינם מכילים שום דברים בטלים, אזי הכלל ש"אין חלום בלא דברים בטלים" אינו נכון.

ואדרבה, כפי הנראה במשנת הרבי - כל אותם חלומות שכתובים בתורה קודם, וגם אחרי, חלומות יוסף, ואפילו חלומות יוסף עצמם, עם כל פרטיהם, מדוייקים ביותר.

דוגמא לדבר - בלקו"ש ח"י, פרשת וישב - שיחה א' אמר הרבי, שחלומו של יוסף הי' ע"ד שנאמר בחלום פרעה "את אשר האלקים עושה" – הגיד" (מקץ מ"א, כ"ה) דברי עתידות ונבואה אמיתית – שאחיו עתידים להשתחוות לו כשם שהשתחו אלומותיהם לאלומתו. שלכן כשיוסף סיפר חלומו תיכף אמרו לו אחיו: "המלוך תמלוך עלינו גו" (וישב ל"ז, ח). הרי שזהו תוכן החלום ולכן גם "אביו שמר את הדבר" (שם י"א) ממתין ומצפה מתי יבוא. ועפ"ז מובן שגם הפרטים שבחלומו הם מכוונים ומורים על פרטי המאורע עליו מודיע החלום. ולכן מבאר רש"י דאלומים פי' עמרינ היינו דגם זה שהיו אלומים מכוון הוא ומתאים להמאורע כפי שאירע אח"כ בפועל – כי קשרו עמרינ דוקא: להלן (בפ' מקץ) מסופר שקיום החלום בפועל, בא עי"ז שהי' רעב בארץ כנען ואחי יוסף ירדו למצרים לשבור בר, ובהיות יוסף השליט המשביר בר (מהעמרינ דמצרים), השתחו לו אחיו וקנו התבואה ממנו, ולכן מכוונים דברי החלום שרמזו על השתחוואת אחי יוסף אליו בענין דאלומים – שבלי, שאלומת (תבואת) יוסף קמה וגם נצבה ואלומות אחיו השתחו לאלומתו.

ובהערה 10 שם – ואף שמוכרח שהדוגמא תהי' באיזה דבר, וא"כ אינו מוכרח בפשוטו של מקרא שיהי' על הפרט טעם, וכמו בחלומו הב' של יוסף (בפרשת וישב) שאין רש"י מפרש למה הי' החלום בשמש וכו' (וישב ל"ז ט) (אף שישנו טעם לזה – ראה ב"ר (פפ"ד, י"א) ששמי שמש): וכן בחלומותיו של שר המשקים: "והיא כפורחת גו" (וישב מ"י). ועוד: של פרעה (בתחלת פ' מקץ) לא כתב רש"י טעם על זה שהלום הי' דוקא בפרות ובתבואה. - מ"מ מובן שיומתק יותר לומר שמכוונים גם הפרטים ובמיוחד – בחלום בן זקונים דיעקב, ושיעקב ממתין ומצפה להחלום.. וגם בחלומו הב' של יוסף י"ל, שמובן בפשטות (ועד שאין רש"י צריך לפרשו) שלרמז על יעקב והשבטים – אנשים הכי חשובים, צריך שיהי' החלום בדברים הכי חשובים בעולם

– "השמש וכו'". ועד"ז בנוגע לחלום שר המשקים "והיא כפורחת גו'" – להדגיש שהאחריות עליו מתחלה ועד סוף: בחלומות פרעה, שא' מהחלומות הי' בשבלים לרמז על הרעב – חסרון התבואה, (ומזה מוכרח הפתרון – ראה כלי יקר (שם)). וכן החלום השני (כפתרונו של יוסף שהטעם על ב' החלומות הוא) בכדי לרמז ע"י "השנות החלום גו' וממהר האלקים גו'" (מקץ מ"א, ל"ב), שלכן הוכרח א' להיות כתוכן אחר מהשני – ראה לבוש האורה שם. הרי מובן למה הי' בפרות, כי בהם חורשים השדות (מדרש הגדול) ומילידות (כזרע שבשבלים).

[אבל ראה הערה 11 שם: ואף שאין חלום בלא דברים בטלים כמו שפירש רש"י בפרשת וישב ל"ז, י. מברכות נ"ה,א), הרי פירוש בטלים כאן – שלא נתקיים, ולא שאין מכוון.]

ועוד דוגמא לדבר. בלקו"ש חט"ו – מקץ – שיחה א' – בנוגע חלומות פרעה והפתרון של יוסף, אמר הרבי שהשבע פרות הטובות והשבע השבלים הטובות מראים על שבע שני שובע והשבע הפרות הרקות והרעות והשבע השבלים הרקות שדופות הקדים מראים על שבע שני רעב. והיא לכאורה פתרון לא כל כך קשה, שבנקל מאד יכולים להבין מהחלום עצמו: "פרות יפות מראה ובריאות בשר" הן תוצאה מיבול גדול של עשב ותבואה בכלל – ובמילא הוכחה בפשטות על זמן של שובע; ובודאי שבלים בריאות וטובות הוכחה על יבול טוב של תבואה – זמן של שובע, ולהיפך, "פרות רעות", מוכיחות שאין די מזון בארץ: ומכ"ש ש"שבלים דקות ושדופות קדים" הן אותיות ברורות על זמן של רעב, ועד"ז שאר פרטי החלום: פרעה ראה בחלמו איך שהפרות עולות מן היאור, שאותו יאור – הנילוס – משקה ארץ מצרים, ובה תלוי' היבול של תבואה ומזון של ארץ מצרים. וכיון שקודם לכן באו הפרות ושבלים הטובות, מובן בפשטות שתחלה יהי' זמן של שובע ומזון בארץ מצרים ואח"כ הפרות ושבלים הרעות – זמן של רעב. היות הם (הפרות והשבלים – שניהם) היו במספר שבע, מובן, שזה מראה על זמן של שבע זמנים של צמיחה של השבלים (תבואה), שכל גידול וצמיחה של תבואה היא אחת בשנה (שבא מתוצאת חרישה וכו' עד דישה עם שבע פרות הטובות – שבע פעמים בשבע שנים).

עפ"ז אינו מובן כלל וכלל: (1) היתכן שחרטומי מצרים לא הבינו דבר כה פשוט, עד שפתרו החלום באופן שקולן לא נכנס באזניו (של פרעה)? (2) מיד אחר יוסף גמר לפתור חלום פרעה, המשיך – והדגיש שזהו המשך לדבריו הקודמים, ע"י שהוסיף ו"ו המחבר – ונתן פרעה עצה (ובאריכות) "ועתה ירא פרעה גו' יעשה פרעה ויפקד גו'" – לכאורה: היתכן שיוסף יתערב לתוך עניני מלוכה?.. (3) תמוה ביותר: מכיון ששאלות אלו הן שאלות (גם) בפשוטו של מקרא, מדוע לא מוצאים שום ביאור ותירוץ על תמיהות אלו בפרש"י עה"ת?.. לכן צריכים לומר שהביאור בכהנ"ל מובן

מעצמו ע"פ פש"מ, או הוא מרומז בפירוש רש"י.. האברבנאל לומד שהחילוק בין החרטומים ויוסף הי' בכללות ענין החלומות ופתרונם: החרטומים ידעו חכמת פתרון החלום ואיך כח המדמה פועל שזה מה שרואים בחלום הוא רק משל וחקי על דברים אחרים וכו', ולכן פתרו ג"כ החלום באופן שהפרות ושבלים לא היו כפשוטן, רק משל ורמז על שבע בנות (ושבע מלכיות):

משא"כ יוסף הבין ברוח הקודש (לא (רק) מצד חכמת הטבע של פותר חלומות) האמת שחלום זו אינו כמו שאר חלומות (ששייכים גם) לכח המדמה, רק הודעה מלמעלה, ובמילא מובן שהפרות ושבלים היו כפשוטן. אבל בדרך הפשט ופשוטו של מקרא ובפרש"י עה"ת – לא מוצאים שום חילוק סוגים בחלומות או אופנים וסוגים בפותרי חלומות. [ובפרט שכבר למדנו לעיל בתורה שחלומות מורים ונפתרים בפשטות (לא ברמז וברמז רחוק): (מתחיל מ)חלום יעקב "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" – שהביאור בזה כפשוטו – שהמלאכים שליוו אותו בארץ ישראל עד חו"ל עלו לשמים על הסולם, ומלאכי חו"ל ירדו כו' ללוותו בחו"ל. עד"ז "וארא בחלום והנה העתודים העולים על הצאן עקודים נקודים וברודים".

ועוד (בדומה לענינו): חלומות יוסף "והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה והנה קמה אלומתי וגם נצבה והנה תסובינה אלומתיכם ותשתחווין לאלומתי". שאחי יוסף הבינו בפשטות שהפירוש הוא שישתחוו לו (ובשייכות לאלומים ותבואה), ועד"ז בחלום השני..

והביאור בזה: עיקר הקושי בחלום (שלכן לא פתרו החרטומים את החלום כפשוטו..) הוא בהמשך החלום – "והנה שבע פרות אחרות עולות אחריהן מן היאור רעות מראה ודקות בשר ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור": אם הפרות רעות מראים על שבע שנים אחרות הבאות (בעתיד) איך יכולים אותן פרות לעמוד ביחד עם פרות הטובות שמרמזים על שבע שני שובע שכבר התקיימו בעבר?.. אבל חידוש יוסף הי' בזה – ולכן מיד לאחר שפתר החלום לפרעה לפי פשטות תוכן החלום ש – הסביר איך פרעה הי' יכול לראות בחלמו פרות הרעות באופן ש"ותעמודנה אצל הפרות (הטובות) על שפת היאור".." ולכן הוסיף – לא כענין בפ"ע, אלא כהמשך וחלק עקרי של הפתרון – "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם גו' ויפקד פקידים גו'" שבזה מובן ונפתר איך שני השבע שנים יכולים להתקיים באותו מעמד ומצב: כשתיכף בהתחלת שבע שני השובע כבר מכינים לזמן של שבע שני הרעב, וכבר אז מאספים תבואה לתוך האוצרות בשביל שבע שני הרעב, פירוש, שבשעת שני השובע ישנו כבר במחשבה, רגש ובהנוגע למעשה – שבע שני הרעב.

ועד"ז לאידך גיסא: בשעת שבע שני הרעב (כאילו) יש באותו זמן שבע שני השובע, כיון שאז ניזונים מהתבואה של שבע שני השובע.. עכ"ל.

ובהערה 36: ואין לומר שאמרו (החרטומים) שפרט זה בהחלום הוא מהדברים בטלים שבו, כי פרט זה הוא בסתירה לכללות תוכן החלום – שהרעה באה אחרי הטובה ובאופן ד"ותאכלנה" ו"ותבלענה", היינו שהטובה מתבטלת בבוא הרעה (משא"כ בפרט דיאור לפתרון הקושי הוא רק בזה שאין לו פתרון). עכ"ל.

אוצר החכמה

משני דוגמאות אלו שבליקוטי שיחות מובן שכל חלומות אלו, והפרטים שבהם, הם מכוונים ביותר, ומה הם הדברים בטלים שבאותם חלומות?

ומפני קוצר הזמן לא ניתן ליישב קושיות אלו. ותן לחכם ויחכם עוד. והמשך יבא אי"ה בקובץ הבא.

אדר"ה 08/09/2018

האם פרעה ידע פתרון חלומותיו

הת' שלמה יעקב ניומאן
תלמיד בישיבה

א.

בהמשך סיפור חלומות פרעה (מקץ מא, א ואילך) מצינו שני פירושים ברש"י שלכאורהו הי' מתאים שיכתבו במקום אחר. בפסוק ב כתוב: "והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרענה באחו". מעתיק רש"י המילים "יפת מראה" ומפרש: "סימן הוא לימי השבע, שהבריאות נראות יפות זו לזו, שאין עין ברי' צרה בחברתה". שכוונתו בפשטות הוא, שבימי השבע יהי' שלום, והבריאות מקבלת זו את זו בסבר פנים יפות². (וכמו בכל רש"י יש כו"כ מפרשים שמבארים כוונתו, היינו קושיית רש"י ומה בא לפרש. ומביא אני שנים מהם, כדי להביא השאלות שאינם מובנים על אורח הפרשים).

והנה, המשכיל לדוד מפרש, שהי' קשה לרש"י איך שייך לשון "יפות מראה" לפרות. דפירוש "יפות מראה" הוא (כמ"ש רש"י ויצא כט, יז) "זיו קלסתר", וענין זה שייך רק באדם ולא בבהמה. ולכך פירש רש"י ש"יפות מראה" רומז על הבריאות, שבימי השבע יקבלו זו את זו בסבר פנים יפות, עכת"ד.

אלא שעדיין צ"ב, דהא בהפסוק כתוב, שפרעה ראה פרות "יפות מראה". וממה נפשך – אם שייך לראות קלסתר פנים בנוגע לפרות, מה בא רש"י לחדש בפירושו. ואם הוא דבר שלא שייך במציאות, א"א שפרעה ראה כן בחלומו שהרי³ אין מראים לאדם דבר שלא הורגל לראות ולא זרהר בו מעולם⁴.

¹ עפ"י הכללים ששנה לנו כ"ק אדמו"ר, כמובא בהספר ביאורים לפירוש רש"י בתחילתו כלל א' וב'.

² ועי' בסוף השפתי חכמים על רש"י בד"ה זה.

³ ברכות נה ע"ב ורש"י שם.

⁴ כמו שהקשה הכלי יקר בפרשתינו מא, א ד"ה והנה עומד על היאור באמצעו. ואין לומר שזה שייך, ורק הביטוי אינו שייך כמו שהקשה על המהרש"ל המובא לקמן בהערה 9.

ויש שמפרשים⁵, שהי' קשה לרש"י זה שיוסף לא פתר התיבות "יפות מראה" בתוך פתרונו. ולכן מבאר רש"י דבהפתרון של שבע פרות הטובות שהן שבע שני שבע פתר נמי הענין ד"יפות מראה", והיינו שקאי על ימי השובע, דבימי השובע נראות הבריאות יפות זו לזו (עכת"ד). אבל פירוש זה (ג"כ) אינו מובן, ובהקדים: הנה ידוע שרש"י מפרש רק ע"פ פשש"מ ולכן כשבאים לבאר כוונתו, צ"ל ע"פ פשש"מ, ומצד פשש"מ אין לפרש שיוסף פתר החלומות ברוח הקודש וכדומה, אלא ע"פ חכמת הטבע. וא"כ יכול יוסף לפתור רק מה שפרעה סיפר לו. ומכיוון שבסיפור חלומותיו של פרעה ליוסף, לא הזכיר "יפות מראה" (אלא "יפת תואר" שמורה על צורת הפרצוף). א"כ קשה למה כאן בחלום פרעה מפרש רש"י פתרון יוסף, ועוד איך יוסף יודע לפתור דבר שלא שמע ע"ז מעולם. ולפי"ז צ"ל: מה בא רש"י לחדש בדברים אלו?

[16/09/2018nN](#)

ב.

[אונר החכמה](#)

בפסוק ד' כתוב: "ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקת הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריאת", מעתיק רש"י התיבה "ותאכלנה" ומפרש: "סימן שתהא כל שמחת השובע נשכחת בימי הרעב", עכ"ל.

והנה, המשכיל לדוד מפרש, שכוונת רש"י בזה היא לתרץ מדוע כתוב "הפרות רעות המראה ודקת..." , מדוע נקט תיבת "מראה" שלכאורה מיותרת, ולא כתוב בקיצור "ותאכלנה הפרות הרעות והדקות". ולכך פירש שכתוב כאן בדרוקא "מראה" ללמדנו, שלא רק ימות השבע יושכחו, אלא ג"כ השמחה הבאה מן ימות השבע, עכת"ד.

אמנם פירוש זה הי' מתאים באם רש"י הי' מעתיק בד"ה שלו תיבת "מראה", דאז משמע שבא לפרש מילה זו בלבד.

ויש מפרשים⁷, דזה שהם (הפרות הכחושות) אכלו את הפרות הטובות אפשר לפתור בשני אופנים: א) כפי' רש"י, ששמחת השבע תהי' נשכחת

⁵ השפתי חכמים ועוד.

⁶ וכמבואר בלקו"ש חט"ו שיחה א' לפרשת מקץ.

⁷ השפתי חכמים על רש"י זו.

בימי הרעב. ב) שיהא לבריאות מאכל בימי הרעב. ולכך פי' רש"י שפירוש תיבת "ותאכלנה" הוא כאופן הא', וכמו שיוסף פתר ע"כ.

אלא שפי' זה אינו מובן (ובעיקר מצד ב' טעמים):

אגודת החכמים

א) לפי פי' זה יוצא, דההכרח לרש"י לבאר פתרון כנ"ל הוא, כי כן פתר יוסף לקמן, וא"כ העיקר חסר מן הספר, דהרי לא מצינו בשום מקום⁸ שכן פתר יוסף – ועוד, דרש"י לקמן מפרש בהדיא שפתרון "ונשכח כל השבע" הוא להבליעה ולא להאכילה, והפתרון ד"ולא יודע השבע" הוא בהמילים "ולא נודע כי באו אל קרבנה". ואיפה מצינו דברים אלו בפתרון יוסף?

תורה 2018/09/16

ב) ואפי' אם כנים הדברים שיוסף פתר כפירוש הא', למה בכלל בא רש"י לפרש שזו הפי' ב"ותאכלנה", הרי כן "מצינו לקמן בהדיא" (כלשון המפרשים), ואין צורך ברש"י כאן לפרש שהפתרון כפי' הא' ולא כהב', ועוד דבכלל אין מקום לומר שפירוש הדברים הוא כפי' הב', דהא לא מצינו כפירוש הב' בשום מקום. וא"א לומר דרש"י בא לפרש בשביל אלו שלא למדו עדיין הפסוקים שלאח"ז ולכן אינם יודעים שהפתרון ל"ותאכלנה" הוא כאופן הא' ולא כהב', שא"כ הרי אינם יודעים ג"כ הפתרון לעיקר החלום, שנות השבע, שנות הרעב וכו', ובכלל שיש פתרון לחלום זה – דהפתרון בא בפעם הראשונה בהפסוקים שלאח"ז שלא למדו עדיין!

ובדרך אגב יש להוסיף, דדוחק לפרש תיבת "ותאכלנה" כאופן הב' (שגם בימי הרעב יהי' אוכל בנמצא), דמכללות הענין משמע שהאכילה (של הפרות הדקות) הוא סימן רע, ואינו סימן טוב. ורק אם היינו מוצאים בפתרון יוסף שענינו הי' סימן טוב, הי' אפשר לפרש כן. וכהרמב"ן, שמפרש שהאכילה של הפרות הדקות הי' סימן שבימי הרעב יהי' אוכל בנמצא, ובגלל אכילה זו פתר יוסף העצה של "ועתה ירא פרעה",

⁸ וכמובא בלקו"ש חט"ו שיחה א' לפרשת מקץ בהערה 9.

שהאכילה רומזת שבימי הרעב יהי אוכל, ע"כ תוכ"ד. אבל ממשמעות הפסוקים לבד, אין לומר שהאכילה היא סימן טוב⁹.

וא"כ עדיין צ"ל: מהי כוונת רש"י בשני פירושו הנ"ל?

ג.

ולהבין כ"ז יש להקדים תחילה מה שהעיר כ"ק אדמו"ר בלקו"ש חט"ו פרשת מקץ שיחה א' בהערה 16 וז"ל: "בחדושי ובפי' מהרי"ק (פרשתנו מא, ב) פי' שזוהי כוונת רש"י בזה שפי' בהחלום – פתרונו בפסוק ב' וד' סימן הוא לימי השובע כו' ותאכלנה סימן שתהא כל שמחת כו', להורות לנו שכל מה שאמר יוסף בפתרון החלום הי' בחכמתו חכמת הטבע והחלום הי' מורה הכל למבין, רק שהי' סכל עצת החרטומים למען הביא יוסף אל המעלה שבא כו'. אבל ע"ד הפשט – תמוה ביותר שנס גדול כזה – שמכל חרטומי מצרים נעלם מהם פתרון פשוט כזה (שבע שנים גו') – לא נרמז בכתוב ואפי' בפי' רש"י! ועוד להעיר: א) עפ"ז הי' צריך להיות פתרון יוסף מרומז (עכ"פ) גם בשאר פרטי החלום. ב) זה שפי' בפסוק ב' וד' "סימן כו'" – ו"יפת מראה" (פסוק ב') לא הובא בדברי פרעה כאשר סיפר החלום ליוסף. ג) "ותאכלנה" לא מפורש בפתרונו של יוסף (רק הבליעה – ראה פי' רש"י מא, ל). וראה גם עקידה הנ"ל דאין להשיב כתירוץ זה דהמהרי"ק, ע"כ לשונו הק' בהערה.

והנה, מפי' כ"ק אדמו"ר בהשיחה הנ"ל (כפי שמובן מההערה הנ"ל) יכולים לתרץ ג"כ הקושיות המובאות על שני פירושי רש"י הנ"ל. ומובן וגם פשוט שאין להקשות על פי' זה הקושיות המובאים (בהערה הנ"ל), וכדלקמן.

⁹ ועיי' בש"ח שמביא תירוץ המהרש"ל וז"ל: "קשה לרש"י למה אמר ותאכלנה", הוה לי' למיכתב ותבלענה כי אין לשון אכילה שייך לומר על בעלי חיים זה את זה, לכך מפרש סימן כו'", עכ"ל. ולא זכיתי להבין תירוץ דהרי בחלומות מאיר הענין (הציור) ולא התיבות ובציור אין הבדל בין בליעה לאכילה וא"כ איך מדייק מ"ותאכלנה" דלא נודע כי באו אל קרבינה.

והביאור: כ"ק אדמו"ר מבאר שעיקר הקושי בהחלום שבגללו לא הבינו החרטומים פתרונו הוא מפסוק ג': "שבע פרות אחרות עולת אחריהן מן היאור רעות מראה ודקת בשר ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור". שאם הפתרון הוא שהפרות הרעות מראים על שנות הרעב, ופרות הטובות על שנות השבע, איך אפשר ששניהם עומדים ביחד – הרי הם שני הפכיים – שנות הרעב אינם יכולים להיות באותו זמן של שנות השבע! ולכן החרטומים פתרו שהפרות הטובות הם רמז על "שבע בנות אתה מוליד ושבע בנות אתה קובר"¹⁰, כי זה יכול להיות בזמן א', ובפרט שהי' לפרעה הרבה נשים. וזהו החידוש בפתרונו של יוסף, שיכול להיות שניהם (רעב ושובע) ביחד. ויתירה מזו שצריך פרעה לאסוף האוכל שיהי' בשבע שנות השבע, כדי לחלקו בשבע שני הרעב (עכת"ד).

ומכל הנ"ל מובן, שע"פ פש"מ פרעה הבין משמעות החלום בשעת חלומו, שפתרון חלומו הי' קל מאוד. היינו, שידע שהפרות הטובות מראים על שבע, שזהו הסיבה שהם בריאות בשר. וכן להיפך, וכן בנוגע להשבלים; שהשבלים מראה על שנים, שבשנה א' גדול השכולת וכו'¹¹. אלא פרט א' לא הבין בשעת החלום – זה שהפרות הטובות מראה והפרות הרעות מראה, עומדים על היאור ביחד בזמן א'. וע"ז בא יוסף ופתר "ועתה ירא פרעה" (פרשתינו מא, לג), עד "ולא תכרת הארץ ברעב" (מא, לג).

ד.

ולפי כל זה יש לבאר שתי הפירושים הנ"ל, שרש"י לא בא להגיד לנו פתרונו של יוסף, אלא לבאר שני פרטים שפרעה הבין בעצמו בחלומו, ורש"י מבארם לבן חמש למקרא. היינו, שרש"י מלמדינו מה שפרעה הבין מעצמו בשעת החלום¹². וע"פ ביאור זה, מובן איך פירושי רש"י הנ"ל הינם במקום הנכון. ולמה נכתבו דווקא בשני מקומות אלו, כי דווקא

¹⁰ כמ"ש רש"י בפרשתינו מא, ח.

¹¹ כמו שמביא כ"ק אדמו"ר בשיחתו הנ"ל בתחילתו.

¹² ויש לדיוק זה ג"כ מלשון רש"י, "סימן הוא", ואינו מביא לשון של "פתרון". היינו, שרש"י אינו מדבר אודות הפתרון של יוסף, אלא ההבנה של פרעה, שפרעה הבין שפרטי החלום היו "סימוז" לשבע ולרעב וכל פרטיהם.

בשני מקומות הנ"ל קשה לבן חמש למקרא להבינם מעצמו¹³, וכדלהלן בדברנו:

דהנה, בתחילה מפרש רש"י התיבות "יפות מראה". כי קשה לבן חמש למקרא, דמאחר שיודעים שהפרות הטובות הם ימי השבע¹⁴, לשם מה כתוב כאן הלשון "מראה" ("יפות מראה"). כי בכדי להראות ענין השביעה של ימי השובע, יש להראות רק ענין הבריאות והשמנות של הפרות, אבל ענין של מראה הפרות ("יפות מראה") – זיו קלסתר הפנים¹⁵ – אין בו סימן על השובע. ולכן מבאר רש"י שתיבת "מראה", שלכאורה מיותר, מורה על "סימן שבימי השובע" – "אין עין ברי' צרה בחברתה".

וכעין זה י"ל ג"כ בפסוק ד'¹⁶: שקשה לבן חמש למקרא למה הפרות הרעות צריכים לאכול הפרות הטובות – מספיק הי' לכאורה אם הפרות הטובות ילכו משם או יתעלמו בדרך אחרת, ולשם מה צריך להיות שהפרות הרעות יאכלו את הפרות הטובות – ומהו הצורך בסימן זה. ולכן מפרש רש"י להבן חמש למקרא, שהאכילה היא "סימן" "שתהא כל שמחת השובע נשכחת בימי הרעב". לא שהרעב בא רק לאחר השובע, והפתרון הוא שהם באים בזמנים נפרדים. אלא שבזמן א', יהי' רעב, וששמחת השובע תהי' נשכחת ג"כ.

ה.

ואולי י"ל שע"פ כל הנ"ל יש לבאר גם שני דברים אחרים בסיפור החלומות: א) כתוב: "ויהי בבקר ותפעם רוחו". דלכאורה צ"ב, למה רק בבוקר הי' הבלבול דעת, ולא הי' מיד לאחר חלום הא', או עכ"פ לאחר חלום הב'. ב) כתוב: "וייקץ פרעה והנה חלום". ומפרש רש"י: "והנה

¹³ כבר מפרש שבפשש"מ מובן שפרעה הבין החלום בשעת מעשה, כי החלום פשוט. ואם בפפשש"מ כן הוא, ורש"י לא מפרשו, צ"ל שהבן חמש למקרא הבין שפרעה ידע הפתרון בשעת החלום.

¹⁴ י"ל לאו דווקא שנים עדיין כי בעיקר השבלים מורה על השנים, ואולי י"ל שזה מה שלשון רש"י הוא "ימי השובע" ולא "שנות השבע".

¹⁵ ובוודאי ענין של קלסתר פנים שייך בנוגע לפרות, כמ"ש לעיל אות א'.

¹⁶ ואע"פ שזה כאן לאחר "ותעמדנה" – עיקר קושייתו של פרעה – שבתובה זה החרטומים שונה פתרון החלום, עכ"פ י"ל שפרעה הכיר משמעות כל החלום לבד מענין זה. ולכן לאחר החלום הוא ג"כ עדיין הי' מכיר ענין החלום.

חלום – והנה נשלם חלום שלם והוצרך לפותרים, עכ"ל. ולכאורה צ"ל, למה רק עכשיו הי' חלום שלם, ולמה אינם יכולים לומר שכל א' הוא חלום שלם¹⁷ לבדו¹⁸. וע"פ כל הנ"ל יש לבאר, שטעם הבלבול שייך דווקא בבוקר ולאחר השלמת ב' החלומות, כי רק אז הבין פרעה שהחלום נשלם. ומשעת הקיצו עד הבוקר פרעה הי' מתבונן בחלומו. והטעם ע"ז, י"ל ע"פ מה שמבואר בהערה 14, שהפרות היו מראים בעיקר על האיכות של הימים ולא על הכמות של הזמן, ועיני פרעה והשבליים רמזו בעיקר על כמות הזמן, שבשנה אחת גדול השכולת, וכמו שמבאר כ"ק אדמו"ר בתחילת שיחתו הנ"ל, ובמילא זהו ג"כ מה שפרעה הבין שהחלום נשלם רק לאחר חלום הב', כי עד אז לא הי' נרמז על האיכות הזמן.

¹⁷ מובן שרש"י מבאר כן לפי שכתוב "והנה חלום", אבל בפסוק גופא צריכים לבאר

טעם הדבר.

¹⁸ יש מפרשים זאת, אלא דע"פ הביאור בפנים יובן הענין ביתר ביאור.